

برگی از تقویم تاریخ
۱۲ اردیبهشت سالروز درگذشت

عبدالحسین نوشین خراسانی

(زاده ۲۱ بهمن ۱۲۸۵ تربت حیدریه - درگذشته ۱۲ اردیبهشت ۱۳۵۰ روسیه)

نمایشنامه‌نویس، کارگردان تئاتر و شاهنامه‌پژوه

عبدالحسین نوشین در فرانسه با آن‌که قرار بود تاریخ و جغرافیا بخواند، به تولوز فرانسه رفت و در مدرسه تئاتر نام نوشت و از همین رو هزینه تحصیلی‌اش قطع شد و به ایران بازگشت.

چند سال بعد، با عرضه یکی دو نمایش و انتشار یک فرهنگ فارسی به‌فرانسه، مبلغی فراهم کرد و دوباره به اروپا بازگشت و پس از بازگشت از این سفر بود که کار جدی نمایش را آغاز کرد.

برگزاری هزاره فردوسی باحضور ایران‌شناسان غربی، فرصت خوبی برای او فراهم آورد که توانست سه نمایشنامه را با الهام از شاهنامه، در برابر آنان روی صحنه ببرد. او در همین سال با همکاری همسرش، لرتا، تئاتر فردوسی را بنیاد نهاد.

وی سفر دیگری هم به اروپا داشت و در آغاز در جشنواره تئاتر مسکو شرکت کرد و بعد، در آستانه جنگ جهانی دوم رهسپار فرانسه شد و تحصیلاتش را در زمینه تئاتر، زبان و ادبیات فرانسه ادامه داد.

در سال ۱۳۲۶ با باز شدن فضای فرهنگی، زمینه‌های هموارتری برای عرضه نمایش پیدا کرد و گام‌های بلندی در آشنایی جامعه ایران با تئاتر جهانی برداشت و نامش به‌عنوان کارگردان و هنرپیشه بزرگ شهرت یافت. او در این تئاترها، مستنطق، پرنده آبی "اثر موریس مترلینگ" مونسرا، توپاز، بادبزن خاتم ویندیرمیر، نوکرخان لنگران و غیره را به‌صحنه برد؛ ولی نمایشنامه انقلابی خروس سحر را که خود او نوشته و در مجله مردم منتشر کرده بود، هرگز به‌صحنه نیاورد. این نمایشنامه ملهم از نمایشنامه‌های اجتماعی ماکسیم گورکی است.

وی با عضویت در حزب توده و زندانی شدن، از جمله رهبران و کادرهای حزب بود که از زندان قصر گریخت و پس از فرار از زندان به شوروی رفت.

در مسکو به تصحیح شاهنامه هشت جلدی و فراهم‌آوردن واژه‌نامه دقیقی برای آن و ترجمه بسیاری از قصه‌ها و نمایشنامه‌های برجسته جهانی مشغول شد و از دانشکده ادبی گورکی مسکو درجه دکتری دریافت کرد.

ترجمه‌ها:

بانو با سگ ملوس "آنتوان چخوف" و چند داستان از نویسندگان روس.

حکایت غم بار، چخوف.

داستان‌های برگزیده از چخوف، چاپ رادوگای مسکو.

سه داستان عاشقانه، ایوان تورگنیف.

عشق بی‌پایان، لئو تولستوی.

نخستین عشق، ایوان تورگنیف.

هیاهوی بسیار برای هیچ، ویلیام شکسپیر.

کمدی در پنج پرده، بن جانسون، ویرایش رومن رولان و اشتفن تسوایک.

اتللو، شکسپیر، برگردان شعرها از نیمایوشیچ.

پرنده آبی، موریس مترلینگ.

روسی بی‌زرگوار، ژان پل سارتر.

اصول علم اقتصاد، کارل مارکس.

مزد، بها، سود، کارل مارکس.

مانیفست حزب کمونیست، مارکس و انگلس.

در اعماق اجتماع، ماکسیم گورکی، چاپ شده در ماهنامه پیام نو.

نمایشنامه خروس سحر و داستان‌های: میرزا محسن، استکان شکسته، خان و دیگران "بازگردان به‌زبان آلمانی با دیباچه بزرگ علوی"

مجموعه داستان‌های نوشین "با دیباچه یوگنی ادواردویچ برتلس"

واژه‌نامه: فرهنگ واژه‌های دشوار شاهنامه، عبدالحسین نوشین، تهران، انتشارات معین ۱۳۸۵

سخنی چند درباره شاهنامه.